

[Anden næstformand]

Forslag til folketingsbeslutning om handicappedes ret til fortrinsadgang til visse offentligt regulerede beskæftigelser.

(Beslutningsforslag nr. B 109).

Medlemmer af folketinget Erik B Smith (S), Hanne Andersen (S), Jytte Andersen (S), Mette Groes (S), Qvist Jørgensen (S), Torben Lund (S), Joanna Rønn (S) og Taanquist (S) her meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om forbedring af pensionisternes vilkår.

(Beslutningsforslag nr. B 111).

Udenrigsudvalget har afgivet:

Betænkning og indstilling vedrørende beretning angående Nordisk Råds 33. session 1985).

(Beslutningsforslag nr. B 113).

Eksemplarer er omdelt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Landbrugs- og fiskeriudvalget (7/2 86):

Udtræder: Skrumsager Skau (V)

Nyt medl.: Povl Brøndsted (V)

Skriftlig fremsættelse af forslag:

Tinning (VS):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om social bistand.

(Lovforslag nr. L 178).

Forslag til folketingsbeslutning om handicapvenlig indretning af Christiansborg.

(Beslutningsforslag nr. B 97).

Forslag til folketingsbeslutning om sikring af det frie boligvalg for personer med handicap.

(Beslutningsforslag nr. B 98).

Forslag til folketingsbeslutning om handicappedes adgang til fysioterapi.

(Beslutningsforslag nr. B 99).

Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af to handicapdrætscentre.

(Beslutningsforslag nr. B 100).

Forslag til folketingsbeslutning om ændring af udskiftningsperioden for biler, som er anskaffet med støtte efter bistandslovens § 58.

(Beslutningsforslag nr. B 101).

Forslag til folketingsbeslutning om mediepolitik for handicappede.

(Beslutningsforslag nr. B 102).

Forslag til folketingsbeslutning om statsstøtte til landets handicaporganisationer.

(Beslutningsforslag nr. B 103).

Forslag til folketingsbeslutning om finansieringsmæssig neutralitet mellem revalidering og førtidspension for handicappede.

(Beslutningsforslag nr. B 104).

Forslag til folketingsbeslutning om handicappede og seksualitet.

(Beslutningsforslag nr. B 105).

Forslag til folketingsbeslutning om støtte til sukkersygepatienter.

(Beslutningsforslag nr. B 106).

»Det, jeg ønsker, er selv at være ansvarlig for mine døgtimer – kun derved kan jeg få den fulde tilfredshed med mit liv. . . . For det er friheden til selv at vælge sin livsform, det hele drejer sig om!« – skrevet af Kirsten Lykke Jensen, der fik ledeligt som 7-årig og i dag er kørestolsbruger, i bogen »Fugl uden Vinger«.

»Regeringens målsætning i indsatsen over for personer med handicap er, at hver enkelt får en tilværelse så nær det normale som muligt.« – skrevet af socialministeren i november 1985 i hendes redegørelse til folketinget om forholdene for personer med handicap.

Tilsyneladende endnu et par bidrag til formuleringen af det, alle er enige om: målet for handicappolitikken. Men også kun tilsyneladende.

For det er netop ikke normalt, at den enkelte selv er ansvarlig for sine døgtimer, eller at den enkelte selv vælger sin livsform. Livet som arbejdsløs er som regel en følge af andres beslutninger, og de, der er i arbejde, er direkte frataget ansvaret for en del af døgnets timer gennem arbejdsgivernes nedskrevne ret til at lede og fordele arbejdet. Lige så lidt er det udtryk for valg af livsform at prøve at leve af bistandslovens fattighjælp uden ret til at tjene én eneste krone selv, uden at denne modregnes et hundrede procent i kon-

[Tinning]

tanthjælpen og med stærkt begrænsede muligheder for f.eks. at uddanne sig.

Det normale er tværtimod, at der i en pengestyrret samfundsmaskine kun er brug for og plads til de driftssikre hjul, som Jan Tøftlund har udtrykt det.

De målsætninger, som Kirsten Lykke Jensen formulerer, kan faktisk kun indfries i et samfund, hvor goderne, forpligtelserne, rettighederne og indflydelsen er ligeligt fordelt mellem alle, og hvor befolkningen selv bestemmer, hvordan samfundet skal indrettes, dels gennem en udstrakt grad af selvstyre på arbejdspladserne og i lokalområderne, dels gennem en fælles demokratisk diskussion og afgørelse af de spørgsmål, der har betydning for hele samfundet, et samfund, hvor alle har den samme adgang til alle relevante informationer og den samme mulighed for at få sin mening frem til diskussion, et samfund, hvor der er plads til alle, hvor alle har mulighed for at klare sig selv, og hvor både indkomster og det nødvendige arbejde fordeles så ligeligt som muligt, idet man stræber henimod, at enhver yder efter evne og nyder efter behov. Altså ikke et samfund, hvor alle behandles ens, men et samfund, hvor alle har lige muligheder – og bl.a. derfor vil samfundet være rigt på positiv særbehandling, bl.a. af handicappede. Som dette samfund er beskrevet ovenfor, må det nærmest kaldes en slags socialistisk demokrati.

Derfor siger det også sig selv, at sigtet med de forslag, vi her fremsætter, *ikke* er så vidtrækkende som de mål, Kirsten Lykke Jensen formulerer. Vi sigter mere beskedent. Vi sigter på at nærme os en opfyldelse af socialministerens mere begrænsede målsætning: at de handicappede skal have mulighed for at leve et liv på linie med andre, sådan som dette liv udfolder sig i dagens kapitalistiske Danmark.

Dette dagens Danmark må altså indrettes på en måde, så handicappede ikke tvinges til at konkurrere med ikke-handicappede på deres og normalsamfundets betingelser. Dette normalsamfund må tværtimod indrettes handicapvenligt – og det vil i realiteten sige: menneskevenligt.

Handicappede skal ikke straffes økonomisk. Enhver merudgift, der følger af handicapet, skal der altså kompenseres et hundrede procent for uanset den enkeltes indkomst. Handicappede skal have lige adgang

til og lige muligheder for at deltage i samfundslivet. Hvad de handicappede vil bruge denne adgang til, hverken kan eller skal være folketingets sag.

Sigtet med forslagene er da heller ikke at lægge op til nogen som helst form for central styring af de handicappedes liv. Sigtet er tværtimod at lette de handicappedes adgang til at tage del i samfundslivet på egne betingelser. Deraf følger også, at en vedtagelse af forslagene meget langt fra vil løse de handicappedes problemer. Men en vedtagelse af forslagene vil være et vigtigt skridt i retning af at realisere den ligestillingsmålsætning for handicappolitikken, som bl.a. socialministeren har givet udtryk for.

Lad mig på denne baggrund kort præsentere de enkelte forslag:

1. Århusordningen.

Lovforslaget går ud på at ændre bistanndslovens § 48, stk. 3, så det præciseres, at økonomisk tilskud til dækning af merudgifter i forbindelse med handicap også omfatter udgifter i forbindelse med praktisk og personlig bistand, og at disse udgifter ikke kun gælder i hjemmet, som det f.eks. gælder for traditionel hjemmehjælp.

Det er den såkaldte Århusordning, som vi har i tankerne, og vi har især lagt vægt på, at der er opnået fremragende resultater i Århus kommune, hvor et stort antal unge mennesker med handicap har forladt institutionen og er flyttet ud i samfundet under den størst mulige grad af selvstændighed. De får udbetalt et økonomisk tilskud til dækning af udgifterne til hjælpere, som de selv ansætter og aflønner. De aflægger selv regnskab over for kommunen, og de tilrettelægger selv deres dagligdag. Ikke en har måttet flytte tilbage til institutionen. Tværtimod har de opnået et bedre liv med aktiviteter, fritid, uddannelse eller arbejde efter eget valg, som de ikke ville have haft mulighed for, hvis de var blevet boende på institutionen.

Problemet er imidlertid, at denne ordning ikke i dag er et krav, som en person med handicap kan stille til kommunen, og derfor har der i længere tid været et stort pres på de kommuner, hvor ordningen gælder – med den konsekvens, at de selv samme kommuner har forsøgt at skræmme potentielle brugere fra at flytte til kommunen med forkerte på-

[Tinning]

stande om, at de kun må flytte ind, hvis de har en økonomisk garanti med fra den kommune, som de flytter fra. Det er naturligvis helt uholdbart at true unge mennesker med handicap fra at flytte til bestemte kommuner, ligesom det også er uholdbart, at mennesker kan være nødt til at flytte alene for at få den fornødne hjælp.

VS foreslår derfor, at en person med handicap får et krav på hjælp efter bistandslovens § 48, stk. 3, også til personlig og praktisk hjælp, og dermed, at ordningen gøres landsdækkende.

2. Assistance under erhvervsudøvelse.

De aktuelle uddannelsesmuligheder for handicappede er stadig alt for dårlige, om end der er sket en række forbedringer, sådan at der i stigende grad ved hjælp af støtteforanstaltninger uddannes velkvalificerede handicappede mennesker.

»Men i blitzlampernes skær ved eksamensbevisets overrækkelse falder enhver støtteforanstaltning væk. Det vil sige, at man fjerner den blindes sekretær, muligheden for installering af elevatorer for kørestolsbrugere, tolkebistanden til de døve og enhver anden personlig assistance . . . Der burde egentlig et sekund efter, at eksamensbeviset er overrakt, tages et nyt billede, hvor krøblingen sidder på gulvet, uden skinner og kørestol! Med andre ord: man giver de handicappede en uddannelse, men fratager dem enhver mulighed for at bruge den.«

(Jørgen Ulf Christensen i »Fugl uden Vinger«, København 1985, s. 104).

Dette bør naturligvis ændres.

3. Christiansborg.

I sin nylige redegørelse om forholdene for personer med handicap gør socialministeren opmærksom på, at der i dag ikke bygges nye posthuse eller banegårde, uden at disse er gjort nemt tilgængelige for personer med handicap samt forsynede med handicaptolletter, hvor dette er påkrævet. Ministeren nævner også, at der i almindelighed fortsat arbejdes med at gøre byggeriet mere handicapvenligt.

Vi synes, det ville klæde folkettinget at tage udgangspunkt, hvor vi er. En kørestolsbruger kan i dag komme ind på Christiansborg ved at tage turen via kælderen – det forudsætter

dog en forudgående aftale, da døren tit er låst. Men hvis vedkommende er nået op i stueetagen og f.eks. befinder sig ved indgangen til Snapstinget og ønsker at komme hen i den anden ende af stueetagen, ja, så er der kun to muligheder, enten at tage elevatoren den samme vej *ned* i kælderen, køre kælderen igennem, og tage turen op, i den anden ende af bygningen – eller at foretage samme manøvre via mellemetagen.

Det kan vi ganske enkelt ikke være bekendt. Det er uværdigt.

4. Dagpengeret og efterløn.

Handicappede, som modtager pension efter lov om social pension, men som samtidig passer et arbejde på *fuldt normale løn- og arbejdsvilkår*, diskrimineres groft af de nuværende dagpengeregler. Hvis en sådan handicappet bliver fyret på grund af arbejdsman- gel, omlægning af arbejdet, eller hvis virksomheden krakker, vil den handicappede stå i en særdeles vanskelig situation. Ikke blot vil det være meget sværere for den handicappede at finde sig et nyt job, men den handicappede vil også få arbejdsløshedsunderstøtelse i kortere tid end ikke-handicappede. Efter de almindelige regler bortfalder retten til dagpenge, hvis man ikke hele tiden har haft mindst 26 ugers arbejde inden for de sidste tre år. For for handicappede med social pension er reglen, at de kun kan få dagpenge i sammenlagt 78 dage i løbet af 12 måneder i træk. Derefter kan fornyet ret til dagpenge kun opnås, hvis den pågældende har haft arbejde i mindst 13 uger.

VS mener ikke, at det må komme disse handicappede til skade i *lovgivningen*, at samfundet hverken på det praktiske eller menneskelige plan er specielt handicapvenligt, og vi stiller derfor forslag om, at arbejdsministeren skal sikre, at handicappede med social pension og A-kassememberskab ligestilles med øvrige A-kassemembers med hensyn til dagpengerettens varighed.

Handicappede, der modtager *invaliditetsydelse*, kan kun få efterløn, hvis de opgiver retten til invaliditetsydelse. Denne ydelse har den handicappede imidlertid fået, fordi vedkommende har gjort en ekstra indsats for at holde sig i gang, og fordi der er ekstraordinære udgifter forbundet med en persons tilknytning til arbejdsmarkedet, når personen

[Tinning]

er handicappet, f.eks. ekstraordinære udgifter til transport. Efterlønnen betyder ikke en total opgivelse af tilknytningen til arbejdsmarkedet. Der er mulighed for at arbejde 200 timer om året. Derfor bør invaliditetsydelsen kunne bevares, selv om vedkommende går på efterløn.

5. Fortrinsadgang til beskæftigelse.

Den offentlige sektor har en særlig pligt til at løse de handicappedes erhvervsmæssige problem. Og der har da også siden 1965 været bestemmelser om, at handicappede kunne få *fortrinsadgang* til visse beskæftigelser inden for det offentlige. Men retten til fortrinadgang hjælper stort set ikke, ganske enkelt og banalt, fordi arbejdsformidlingen ikke har kendskab til de stillinger, som opslås ledige inden for det offentlige område. Arbejdsministeren har for snart 15 år siden skrevet til samtlige ministerier, statsstyrelsen, amtskommuner og kommunalbestyrelser om, at disse skulle give arbejdsformidlingen forlods meddelelse om ledige stillinger. En undersøgelse, som arbejdsdirektoratet har foretaget, viser, at denne henvendelse stort set er glemt. VS tror ikke på flere forsøg på pæne hensigtserklæringer og opfordringer, men mener, at der skal et påbud til. Hensynet til handicappede er vigtigere end et eventuelt ubehag ved at skulle pålægge offentlige myndigheder at gøre noget, som de burde opfatte som deres pligt.

6. Frit boligvalg.

Forslaget handler om de bestemmelser i hjælpemiddelcirkulæret, som ikke blot giver kommunen ret, men også pligt, til at undersøge, om en person med handicap bør flytte til en mere hensigtsmæssig bolig, før der eventuelt bevilges tilskud til en boligindretning, så den pågældende kan fungere bedre.

VS har intet imod, at kommunen vejleder en person med handicap, men forpligtelsen efter hjælpemiddelcirkulæret drejer sig ikke blot om vejledning, men om en decideret undersøgelse af, om en person med handicap bør flytte til en mere hensigtsmæssig bolig. I praksis kan kommunen kræve forhåndsansøgning, før en person flytter ind i en ny bolig, og i yderste konsekvens kan den også kræve, at han eller hun opgiver sin bolig og flytter derhen, hvor det passer kommunen – uden

hensyntagen til den pågældendes samlede behov. I modsat fald kan kommunen nægte at yde tilskud til boligændringen.

Dette opfatter VS som et alvorligt indgreb i den handicappedes bevægelsesfrihed. En person med handicap begrænses i virkeligheden i sit boligvalg på samme måde, som hvis han eller hun var umyndiggjort. En sådan regel er klart i strid med enhver målsætning om den handicappedes mulighed for at fungere i samfundet på lige fod med andre mennesker.

VS mener, at en person med handicap skal have samme mulighed for at flytte som andre mennesker. Det vil sige, at den handicappede skal betale det samme som andre mennesker med et tilsvarende økonomisk levestandard, f.eks. flytteudgifter og almindelige indretningsudgifter, mens de ekstraudgifter, som følger af handicappet, skal dækkes af det offentlige.

VS mener også, at der i bevillingen af tilskud til boligindretning skal anlægges langt bredere kriterier end cirkulærets snævre kriterium om afhjælpning af boligforholdene. I den forbindelse er det vigtigt, at der f.eks. også lægges vægt på personens ønske om at bo i et bestemt kvarter, i bestemte omgivelser eller sammen med bestemte mennesker, f.eks. i et kollektiv.

7. Fysioterapi.

Det eksisterende fysioterapeutiske tilbud til handicappede er klart utilstrækkeligt. Der findes næppe et eneste medlem af folketinget, som er uenig i, at vi må gøre alt, hvad der er politisk muligt, for at lette den enkelte handicappedes smerter i hverdagen. Men det eksisterende system påfører mange handicappede fysisk smerte, en smerte, som kan undgås ved enkle og kendte midler. Skæve rygge, deforme fødder og krumme hænder er almindelige og smertefulde virkninger af en række handicap, hvis der ikke forebygges med fysioterapi. Et enkelt eksempel:

Det er ikke ualmindeligt, at et menneske med muskelsvind kun har en lungekapacitet, der svarer til 1/3 af det normale. Det betyder, at simple forkølelser og luftvejsinfektioner meget nemt kan udvikle sig til en livstruende lungebetændelse (folk med muskelsvind har svært ved at hoste på grund af svage bug- og mellemgulvsmuskler, og en skæv ryg begræn-

[Tinning]

ser ganske enkelt lungernes udfoldelsesmuligheder, fordi de bliver klemt). Regelmæssig lungefysioterapi kan forebygge udviklingen af en sådan lungebetændelse. Men det kan gå galt. Livstruslen gør det selvfølgelig berettiget med hospitalsindlæggelse på en intensiv afdeling. Her vil patienten kunne få lungefysioterapi en eller to gange daglig. Præcis den samme behandling kan gives i hjemmet af en såkaldt mobil fysioterapeut. Men foregår det i hjemmet, skal patienten betale. På hospitalet er det gratis for den enkelte. Systemet fremmer med andre ord en helt igennem tabelig fejlbrug af hospitalerne.

Systemet må altså laves om.

8. Idræt.

Af de ca. 300.000 danskere, der har et fysisk eller psykisk handicap, organiserer Dansk Handicap Idrætsforbund i dag ca. 14.500.

Handicapidrættens mange fordele er velkendte. For handicappede er det blandt andet specielt vigtigt, at der især for mennesker med meget dårlig kondition og ringe motoriske færdigheder sker *markante* fysiske og psykiske fremskridt efter kort tids fysisk træning med vægt på oparbejdelse af kondition og teknik.

Handicapidræt fremmer den enkeltes trivsel og sundhed, og reducerer medicinforbruget.

Der er altså mange gode grunde til at forstærke og koordinere indsatsen til fordel for handicapidrættens, og en række helt nødvendige forbedringer vil sandsynligvis blive foreslået når det såkaldte breddeidrætsudvalg afgiver betænkning i løbet af sommeren 1986.

Det er dog ikke alle forbedringer, der behøver at afvente denne betænkning. På den baggrund foreslår vi, at der allerede pr. 1. april 1987 oprettes to handicapidrætscentre i Danmark med den opgave at koordinere og forstærke indsatsen til fordel for handicapidrættens.

Centrene skal bl.a. tilbyde genoptræning af nyhandicappede. Desuden skal centrene varetage opgaver af forskningsmæssig og uddannelsesmæssig karakter samt virke som rådgivningscentre over for såvel private som offentlige instanser på alle handicapidrætsrelevante områder. De personer, der virker

som konsulenter eller rådgivere ved centrene, bør naturligvis have daglig tilknytning til handicapidrættens i praksis.

9. Invalidebiler.

For mange personer med handicap er bilen af samme betydning, som benene er for os andre. Det er derfor en alvorlig sag for en person med handicap, hvis bilen ikke fungerer, eller hvis han eller hun må betale dyrt for at erhverve den eller holde den køreklar.

Det er i virkeligheden dette menneskes hele mobilitet, der står på spil, og dermed retten til at bevæge sig frit i samfundet.

Bilen kan for en person med et handicap være af helt afgørende betydning for, om han eller hun kan passe sit job eller sine studier, og dermed for, om han eller hun kan fungere i samfundet på lige vilkår med andre mennesker.

De ændringer i vilkårene for støtte til invalidebil, som blev gennemført fra og med 1981, har vist sig at være meget uheldige. For det første gør de det vanskeligere at udskifte bilen. Der skal gå 6 år, hvor der tidligere kun skulle gå 4 år, og for det andet løber der store reparationsudgifter på i de sidste to år. Det er udgifter, som det kan være svært at betale af et budget, der i forvejen er hårdt presset.

VS mener også, at socialindkomsten som grundlag for bevilling af motorkøretøj skal afskaffes, idet støtte til bil som kompensation for et fysisk handicap bør være uafhængig af indkomsten. Men vi har begrænset os til at stille forslag om en tilbageførelse af reglerne for udskiftning, idet disse regler er de mest påtrængende at få ændret på dette område.

10. Mediepolitik.

I sin afsluttende betænkning har mediekommissionen understreget, »... at det må være samfundets pligt at sørge for, at de handicappede med hensyn til medierne stilles så lige med alle andre, som det overhovedet er muligt. Det kan ske på mange måder, og alle muligheder må udnyttes.« (Side 17).

Videre ønsker kommissionen »... at understrege, at mediepolitiske grundsætninger også må have den konsekvens, at ingen, der ønsker information gennem medierne, og som uden egen skyld er afskåret derfra, ude-

[Tinning]

lukkes fra muligheden, hvis hjælpemidlerne findes.« (Side 17).

Disse målsætninger er der næppe nogen der er uenige i. Uenigheden opstår, når der skal tagés stilling til, hvor meget det må koste, og hvor hurtigt de forskellige forbedringer skal gennemføres.

Der er derfor brug for en oversigt over alt det, der *ikke* er nået i realiseringen af mediekommissionens målsætninger i forhold til handicappede. Der er brug for en oversigt over de mulige løsninger på alle de indtil nu uløste problemer. Endelig er der brug for en begrundet prioritering mellem alle de mange opgaver, der trænger sig på, ligesom der er brug for en tidsplan for den samlede løsning af problemerne.

Rom blev som bekendt ikke bygget på én dag, men blev dog bygget.

11. Organisationsstøtte:

I Danmark gives der ikke permanent statsstøtte til handicaporganisationernes arbejde, sådan som det sker i Sverige og Norge. Den danske støtte er for spredt, for tilfældig og alt for ringe, hvilket de utallige mærkedagsindsamlinger og lignende vidner om.

Vi synes selvfølgelig, det er fint, at de handicappede og deres organisationer markerer sig på den politiske scene og i dagliglivet i øvrigt. Men vi er modstandere af, at de handicappede og deres organisationer tvinges til gentagne pengeindsamlinger. Som få andre er de handicappede og deres organisationer tvunget til simpelt tiggeri for at få penge til aktiviteter, som alle er enige i er nødvendige.

Ligessom enhver regering ved, at den kan regne med en løbende og kvalificeret rådgivning fra de handicappede og deres organisationer, er det rimeligt, at handicaporganisationerne ved, at de kan regne med en løbende og tilstrækkelig økonomisk støtte, også på baggrund af at organisationernes arbejde ved højtidelige lejligheder ligefrem omtales som almennyttigt – det var en af grundene til, at handicaporganisationerne kunne opnå dispensation ved indførelsen af den nylige fondsbeskatning.

Fra 1. januar 1987 bør der derfor afsættes 40–50 mill. kr. om året til støtte til handicap-politiske aktiviteter. Et konkret forslag til en sådan støtteordning må i første omgang gro

frem gennem forhandlinger mellem regeringen og landets handicaporganisationer.

12. Revalidering og førtidspension.

I dag er det sådan, at udgifter til pension fuldt ud dækkes af staten, hvorimod udgifter til revalidering over bistandslovens § 42 dækkes med 50 pct. af staten og 50 pct. af den enkelte kommune.

Vi ønsker at komme den praksis til livs, hvor folk indstilles til pension i stedet for revalidering, ene og alene fordi det er det billigste for kommunen. I dag rammer denne praksis især forskellige grupper af svært handicappede.

Det må være hensynet til den enkelte, der er styrende for, hvilken ydelse der tildeles.

Det enkleste vil være, at staten finansierer både revalidering og førtidspension af handicappede med et hundrede procent. Men vi vil ikke på forhånd afvise en løsning, hvor kommunen f.eks. betaler 25 pct. af udgifterne i begge tilfælde.

13. Seksualitet.

»Vi møder dem jo hver dag på vort arbejde – og hver dag burde vi have dårlig samvittighed, fordi vi ikke kan/tør hjælpe. Vi ser, hvordan en elev/beboer konstant gør forsøg på at onanere, uanset om det er ved middagsbordet eller i saunaen – men det fører aldrig til tilfredsstillelse. I visse tilfælde fører det endog til, at kønsorganerne eller andre dele af kroppen bliver revet til blods.

Vores reaktion vil ofte være at fortælle i ord og handling, at det må du ikke gøre her. Det skal foregå på dit værelse eller på toiletet. Og det er da også rimeligt nok. Men det er ikke rimeligt, at vi ikke går ind i det egentlige problem, at han/hun ikke evner at tilfredstille sig selv eller at gennemføre et samleje, fordi han/hun ikke *ved*, hvordan man gør.« (Skoleinspektør Jens Chr. Clausen, Evnesvages Vel, april 1985).

Denne uvidenhed må selvfølgelig fjernes, og samtidig må det være den handicappedes *ret* at modtage den nødvendige seksualundervisning og seksualoplysning med alt, hvad dette indebærer af konkret og direkte vejledning i onani, vejledning i brug af diverse hjælpemidler, eventuelt formidling af kontakt til prostituerede osv. osv.

[Tinning]

Samtidig bør der ske en udbygning af gratis samlivs- og seksualrådgivningssteder for handicappede, som er åbne for anonyme henvendelser direkte fra gaden.

Ministeren bør indse, at Groucho Marx' berømte ord også omfatter handicappede:

»Hvad mener du om sex?

Jeg tror, det er kommet for at blive!«

14. Sukkersygepatienter.

At en person får sukkersyge, er slemt nok. At vedkommendes økonomi samtidig belastes temmelig voldsomt, er aldeles ubegrundet. Lige så ubegrundet er det, at en kommunes sociale udgifter skal bevæge sig op og ned i takt med, at folk med sukkersyge flytter ind og ud af kommunen.

Den nyeste udvikling af hjælpemidler til sukkersyge – ikke mindst insulinpennen – gør det endnu lettere end hidtil at opbygge et velfungerende støttesystem tilpasset den enkeltes behov, sådan at hver enkelt sukkersyg får mulighed for at leve en tilværelse så nær det såkaldt normale som muligt. Denne målsætning er fremhævet som den centrale målsætning for regeringens handicappolitik, i socialministerens nylige redegørelse til folketinget om forholdene for personer med handicap.

Nu må handling følge ord.

Med denne kortfattede præsentation af forslagene skal jeg blot henvise til lov- og beslutningsforslagene og de ledsagende bemærkninger, anbefale forslagene til tingets velvillige behandling og afslutningsvis overlade ordet til nogle af dem, det hele drejer sig om, Aarhus Krykensemble, der med følgende digt har givet *deres* bidrag til forståelsen af, hvad handicappolitikens mål både kan og bør være:

»Der må komme en dag,

1. For dig er jeg endnu et barn, barnlig og sær,
men skabt som et udtryk for jeres begær i en elskov, der gjorde prævention ligegyldig,
idag et væsen så du føler dig skyldig.
I din ofrende omsorg for mig som mor gav du ikke plads til, at jeg ku' bli' stor,
og når jeg spø'r dig idag om prævention

kender du norm og ideal
og ved, at jeg aldrig kommer i den situation.

2. For dig er jeg voksen, men stadig lidt sær,
som kvinde er jeg i hvert fald intet værd.
Men jeg mærker jeg forstår og er go' til at lytte.

Accepten som ven er hvad jeg får i bytte.
Men vil jeg gi' af min kærlighed
flygter du væk – måske i venlighed.
Du kender jo norm og ideal.
Mens jeg kønsløst lyttede, krævedes ingen forklaring.

Men der må komme en dag,
hvor jeg kan træffe et valg
og ikke nøjes med det, du gi'r,
og så er jeg ikke læng're til salg
med min lytten til det, du si'r.

3. For dig er jeg grim og uden værdi.
Et væsen der gør dig sammenlignelig.
En nem konkurrent i kampen om en fyr.
Uden chancer for at ku' vinde som kvinde.

Du kæmped for søstersolidaritet.
I angst fik jeg sørget for, du ikke fik set,
at din kamp kun i teorien var bred.
Stadig kendte vi norm og ideal.
I et selvhad sad jeg ene, isoleret og var vred.

Men der må komme en dag,
hvor jeg kan træffe et valg
og ikke nøjes med dig som ideal
og så vil jeg med til et afslutningsbal
i en varm og normfri dansesal.

4. For jer er jeg voksen, men barnlig og sær.
Et væsen der kun er jer til stort besvær.
Mit krav om kærlighed, det kalder I
sexuel umættelighed.
I ofrer i smug et massageapparat.
Sådan ka' jeg måske tro at jeg har det rart.
Hvis ikke, ka' jeg låne en plastic-attrap.
I kender jo norm og ideal.
Og gi'r mig så et skulderklap, endnu en kunstig attrap.

Men der må komme en dag,
hvor jeg kan træffe et valg
og ikke nøjes med det jeg får,
og så bli'r det ikke det sterile knald.